

Resums de les comunicacions

Sessió del matí

(1) Marc Guevara Claramunt (Universitat Autònoma de Barcelona)

“Català a Twitter, l'àgora de la llengua”

En aquest article ens fixarem en la divulgació de la llengua catalana en una xarxa social molt usada entre els catalanoparlants, Twitter, que avui dia es considera una eina difusora equiparable als mitjans de comunicació, atès que molts dels usuaris manifesten que també la fan servir per informar-se. Per tant, ens centrarem en els comptes més seguits que difonen continguts lingüístics per mirar de calibrar quin impacte tenen entre la part de la comunitat lingüística que fa servir les xarxes socials.

En primer lloc, per aportar informació contextual de la repercussió de Twitter en la societat catalana, repassarem quina extensió té aquesta xarxa social a casa nostra en comparació amb les altres, segmentant els hàbits d'ús segons l'edat i fixant en la mesura del possible quin ús de la llengua catalana s'hi fa. Així, revisarem les dades disponibles dels estudis que diverses institucions han elaborat d'aquest fenomen tan recent en la societat, que ha entrat aquests últims anys en una nova era digital, en què les xarxes socials van acaparant com més va més l'espai dels mitjans de comunicació clàssics.

En aquesta recerca, d'una banda, farem una classificació dels diferents comptes més seguits segons si són institucions, entitats, comptes anònims de divulgació o persones independents, i seleccionarem els més seguits de cada classe. Ens centrarem en els que es dediquen al vessant del corpus (i no de l'estatus) de la llengua. Així, tindrem en compte els que tracten sobre la normativa, l'adequació, la genuïnitat, els barbarismes, la paremiologia, els dialectalismes, etc. Es tracta de comptes com ara el de l'Optimot, l'IEC, o d'universitats, però també de Josep Maria Virgili, “El català com cal”, etc.

D'una altra banda, de cada compte determinarem quants seguidors tenen, quants continguts tenen publicats fins al moment, si tenen interaccions amb la resta d'usuaris i quantes, i des de quan tenen activitat. També establirem quina mena d'activitat tenen, amb quina periodicitat publiquen, de quina manera presenten els continguts (per exemple, a través d'imatges, acudits, amb símbols, només amb text, amb enllaços a vídeos o webs, etc.), si interactuen amb els seus seguidors... Tan sols tindrem en compte els continguts relacionats amb la llengua, tot i que, com és lògic, les xarxes socials es caracteritzen per l'espontaneïtat i, per tant, és probable que alguns dels comptes publiquin aspectes que no s'hi relacionen, especialment els de persones independents.

(2) Ramón Santonja Alarcón (Universitat d'Alacant)

Els mitjans de comunicació mixtos: estudi d'un cas, La Teua Ràdio de Monòver

L'objectiu de la comunicació és estudiar un cas concret, el de La Teua Ràdio, de Monòver, que podríem considerar un mitjà de comunicació digital, però seria més correcte anomenar mixte, per combinar aspectes de la ràdio i la televisió, a més de la premsa, però que no serien els predominants al mitjan Els seus començaments foren treballant principalment amb informació de proximitat, a Monòver, una població mitjana de la comarca del Vinalopó Mitjà (País Valencià), i que va expandir-se en altres localitats. Quan ens referim a la comunicació de proximitat, aquella que és definida per criteris d'edició i distribució (el municipi i la comarca) i per l'especialització dels seus continguts en informació local. És un dels mitjans de proximitat que, juntament amb altres més clàssics, ha contribuït a la descentralització del sistema comunicatiu valencià, a més pluralitat de veus i a la normalització del català. El cas de La Teua Ràdio és una excepció en el sistema comunicatiu valencià, on predomina una clara dimensió espanyola, on els mitjans en castellà acaparen les audiències ho fan en castellà. És un espai web d'Internet, el qual resulta per la seua natura més fàcil de mantindre's, i també en facilita la seua difusió; A més, permet la col·laboració de corresponsals i altres particulars, a les seues respectives poblacions i amb temàtiques pròpies, com per exemple,

moda, cultura, salut. Encara que, ocasionalment desenvolupa les seues retransmissions d'un mode tradicional, com una ràdio a fets puntuals o esdeveniments importants per fer directes. Quant a l'ús de la llengua a La Teua Ràdio a diferència d'Internet, on la llengua pròpia és també minoritària al País Valencià, els seus continguts ho són en la seua pràctica totalitat, excepte per aquelles notícies referides a poblacions castellanoparlants de la comarca, com Asp, Elda o Monfort; a la resta ho són en català. En les seccions ho són en relació a la llengua parlada pels seus autors, i cascún d'aquells procura emprar un estil formal però comprensible a la població en la seua variant local, el més pròpi del registre periòdic. El projecte és manté a l'actualitat en la mateixa línia que als seus principis, amb un grup estable de col·laboradors, amb la mateixa línia editorial i lingüística, i sense financiació pública de cap mena.

(3) Emma Gallardo Richards (Universitat Autònoma de Barcelona)

L'ensenyament del castellà a Catalunya a través de la premsa: els articles pedagògics del mestre Salvador Genís i Bech

A partir de la segona meitat del segle XIX, la premsa va tenir un paper cabdal com a vehicle difusor de les reivindicacions del professorat (Checa 2002; Ezpeleta 2015-2016, 2018). Així, el magisteri de tot l'estat va fer públiques les seves demandes per mitjà de diferents revistes especialitzades en pedagogia. En el context català, a les denúncies generalitzades sobre l'adversa situació del professorat i de les escoles, es va sumar la necessitat de fer palesa l'embrollada realitat lingüística viscuda a les aules, marcada per una situació de diglòssia entre el català i el castellà. Per aquest motiu, a Catalunya destaquen els articles on es reflexiona sobre la llengua vehicular que havia de ser utilitzada pels mestres a les seves classes, així com els mètodes que poguessin resultar més eficaços per tal que els estudiants es familiaritzessin amb el castellà, la llengua imposada pels ens de poder i per la legislació educativa vigent (Monés 1984, Solà 1984). La present comunicació té com a objectiu l'anàlisi dels articles pedagògics publicats entre les darreries del segle XIX i les primeres dècades del segle XX per un mestre gironí,

Salvador Genís i Bech (1841-1919). Els articles d'aquest docent han estat editats per Ferrer i Pujadas (2000), dels quals s'han seleccionat 79 que versen sobre qüestions relatives a l'ensenyança. En primer lloc, s'exposaran les característiques generals d'aquests articles pedagògics, com les revistes on es van publicar, els principals temes que s'hi tracten, així com la seva distribució per any i per llengua. En segon lloc, s'analitzaran dues sèries dels seus articles: "Llengua i ensenyansa (I-IX)" a La Veu de Catalunya i "La llengua docent a les escoles de Catalunya (I-V)" a El Avisador del Magisterio, publicats als anys 1903 i 1917, per tal de delimitar els seus plantejaments sobre l'ensenyament del castellà a Catalunya.

(4) Amina El Founti Zizaoui (Universidad de Málaga)

La lengua catalana como hecho noticiable a través de la Hemeroteca Lengua y Prensa

En los medios de comunicación existe un verdadero interés por los asuntos relacionados con las lenguas. En el Proyecto Lengua y Prensa tenemos constancia de ello, pues hemos creado una [Hemeroteca Virtual Lingüística](#) donde ya hemos recopilado más de veintidós mil noticias, en su mayoría, de la prensa escrita. Gracias al sistema de etiquetado que utilizamos, he podido comprobar que las etiquetas *castellano*, *español* y *catalán* son las que más noticias acumulan (en torno a las 5000 noticias cada una de ellas). Según las encuestas lingüísticas de diferentes instituciones, el catalán es la segunda lengua más hablada en España tras el español, ya que es oficial en tres comunidades autónomas y también se habla en la llamada Franja de Poniente.

En esta comunicación, pretendo presentar los resultados provisionales de un estudio en curso en el que analizo cuál y cómo es el tratamiento mediático de noticias relacionadas con el catalán, partiendo de la hipótesis de que la gran mayoría de asuntos tienen un fuerte componente político, tomando la lengua catalana como excusa. Para ello, he revisado las noticias de la Hemeroteca Virtual que contienen la etiqueta *catalán* y, a pesar de que los temas tratados son diversos, en su mayor parte pueden agruparse en dos grandes bloques: por un lado,

cuestiones relacionadas con la inmersión lingüística en Cataluña o la presencia del catalán (o valenciano) en los sistemas educativos de las otras regiones donde el catalán es lengua cooficial; por otro lado, noticias relacionadas con la supuesta persecución del castellano y la discriminación de los castellanohablantes en dichos territorios. A estos temas principales, se unen, en menor medida, otros como la unidad del catalán, medidas de promoción de la lengua o la inquietud por el peligro de desaparición de la lengua, entre otras cuestiones. A la luz de la clasificación y el análisis que voy realizando, observo que el tratamiento mediático que gira en torno a la lengua catalana está centrado casi de forma exclusiva en cuestiones relacionadas sobre política lingüística y, por tanto, se aprecia, en ocasiones, el tratamiento parcial de los asuntos tratados. La presencia de noticias relacionadas con aspectos estrictamente lingüísticos –como cuestiones descriptivas o prescriptivas– se ven limitadas a los periódicos regionales de las comunidades donde se habla catalán. Todo ello, me lleva a abrir nuevas vías de análisis que estudien, desde el punto de vista del Análisis del Discurso, si el tratamiento mediático constante de noticias de política lingüística en torno al catalán influye, de algún modo, en la consideración –positiva y negativa– de la ciudadanía hacia la lengua catalana.

Sessió de la tarda

(1) M. Isabel Santamaría Pérez (Universidad de Alicante)

Dos columnistas y la lengua española en la prensa catalana: Ramón Carnicer y Magi Camps

El grupo de investigación METAPRES-COLING define las Columnas Sobre la Lengua (CSL) como un tipo de discurso metalingüístico, publicado con regularidad en la prensa periódica, firmado por un mismo autor y en el que se tratan de manera divulgativa cuestiones relacionadas con la lengua, en términos de uso (lo que se dice) o en términos de norma (lo que está bien o mal dicho), con lo que reflejan las preocupaciones lingüísticas de los hablantes en el momento en que se redactan y se

convierten en testigos de la evolución de la lengua en sociedad (Marimón 2019; Santamaría 2020).

En este contexto y teniendo en cuenta la temática del coloquio, este trabajo se centra en el análisis de dos columnistas de dos épocas distintas que publicaron en el periódico *La Vanguardia*. Por un lado, Ramón Carnicer Blanco (1912-2007) que publicó desde 1966 hasta 1983, en una sección fija denominada “Sobre el lenguaje” más de 200 CSL, recopiladas en cuatro libros. Por otro, Magí Camps, que desde 2005 ha ido publicando una columna bajo el título de “Letra pequeña”. Estamos ante dos columnistas que reflejan la evolución del español desde mediados del siglo XX hasta nuestros días.

Nuestro objetivo en este estudio es analizar contrastivamente ambos autores como muestra de una tradición discursiva metalingüística en la que se repiten ciertos patrones composicionales y pragmático-enunciativos señalados por Marimón (2019: 117 y sig.). Atendiendo a estos patrones comunes nos fijaremos principalmente en la expresión de determinadas ideologías sobre la lengua como el purismo, el nacionalismo lingüístico o la política lingüística en dos autores, uno catalán de nacimiento (Camps) y otro de adopción (Carnicer) de momentos históricos diferentes y, por tanto, condicionados socialmente sobre lo que la lengua es o debería ser y las temáticas que tratan.

(2) Carlos Sánchez Lancis (Universitat Autònoma de Barcelona)

La realidad social lingüística a través de la columna periodística "La punta de la lengua" de Álex Grijelmo

En la presente comunicación se hace un análisis de los principales temas lingüísticos que ha desarrollado cada semana, durante los últimos cuatro años, el periodista Álex Grijelmo en la columna del periódico "El País" titulada "La punta de la lengua". Un primer análisis nos permite observar una gran variedad de cuestiones tratadas durante todo este tiempo, a las que se intenta dar respuesta, de manera objetiva y científica, es decir, desde la lingüística. Son problemas que se presentan diariamente en el uso de la lengua española por parte de los

hablantes, ya sea en los medios de comunicación (televisión, radio, prensa), en el ámbito de la política, el mundo laboral, la educación, etc., en definitiva, en el día a día de la realidad social más cercana. Resulta muy interesante constatar cómo todos los temas planteados afectan a todas las ramas de la lingüística (fonética, morfología, sintaxis, léxico, semántica, pragmática), tanto desde el punto de vista diacrónico como sincrónico. Por ello, las innumerables cuestiones desarrolladas van desde los errores ortográficos, la concordancia y la duplicación de géneros, el empleo reiterativo de verbos en español, la "seducción mediante el lenguaje", el uso de interrogativas totales y parciales en política, la adopción de anglicismos y sus posibles adaptaciones al español, los neologismos, la causa de la evolución semántica de algunas palabras en la actualidad, la ambigüedad, la consideración de algunos vocablos como tabú o eufemismos, los hiperónimos, hasta la influencia del feminismo en la lengua, la controversia sobre si la lengua es sexista o lo es su uso, el lenguaje políticamente correcto, la utilización del inciso con fines diversos, el empleo de distintos elementos (adjetivos, verbos o locuciones) con valor indefinido en la transmisión de la información, la utilización de ciertas figuras retóricas como litotes o atenuaciones en el discurso, el concepto de correcto o incorrecto, etc. En el presente trabajo se realiza un análisis crítico de las distintas valoraciones y soluciones que el autor aporta a los problemas lingüísticos más destacados en el uso del español, con el fin de establecer, por un lado, cuáles son las cuestiones que más inciden y preocupan en la actualidad en la lengua; y, por otro, los posibles aciertos o errores por parte del autor a la hora de tratarlas.

(3) Enrique Jiménez Ríos (Universidad de Salamanca)

El *Diccionario de la Real Academia Española* en la prensa: entre la información y la opinión

El estatus del *Diccionario de la lengua española* de la Real Academia Española en el imaginario colectivo de la comunidad hispanohablante es resultado de la acción de los medios de comunicación. La idea de la institución académica como órgano

regulador y codificador de la lengua española, gracias a la autoridad de sus miembros, y la consideración del diccionario como única obra de referencia válida al pensar que contiene en su interior toda la lengua y que solo existe lo que recoge, no es algo causal, ni resultado de la instrucción o la enseñanza. Responde a una acción consciente de difusión y divulgación ejercida particularmente en la prensa y por la prensa a lo largo del tiempo. Claro que, al mismo tiempo, este canal ha servido para hacer observaciones al diccionario, a las palabras que recoge y al modo como lo hace.

Con objeto de analizar estos hechos, en esta comunicación se atenderá: 1) a la recepción del diccionario en la prensa y a la construcción de la idea del diccionario que se deriva de ella. Esta relación entre diccionario y prensa es muy antigua, pues no aparece solo en las últimas ediciones; 2) al influjo que la recepción en los medios tiene en los hablantes y en su idea del diccionario; y 3) a la difusión y divulgación que la corporación hace de sus trabajos, y que encuentra en los medios —hoy también en las tecnologías de la información y comunicación— el canal adecuado para posicionarse como órgano rector de la lengua española en el universo hispanohablante.